

9. От авва Марко

Грях за смърт (1 Йоан. 5:16-17) е този, който е останал неразкаян. Защото няма никой по-добър и по-милосърднен от Бога, но дори Той не може да прости на онзи, който не се е покаял. Много съжаляваме за греховете си, но с радост допускаме причините за тях.

10. Из патерика

Един брат, който живееше в малка обител, по действие на дявола често падаше в блудство, но посто-янно се самопринуждаваше да не изоставя монашеския образ. И като извършваше неголямото си правило, с плач просеше Бога: „Господи, искам или не искам, спаси ме. Защото самият аз съм кал и търся сквернотата на греха. Но Ти си Всемогъщ Бог и имаш сила да ме възпреш. Тъй че, ако помилваш праведен, какво велико има в това? И ако спасиш чист, какво чудно има в това? Защото те са достойни да получат благостта Ти. Но прояви, Владико, милост към мен и е това покажи неизказаното Си човеколюбие. Защото на Тебе е оставен бедният (Пс. 9:35 - според превода на седемдесетте), тоест всеки беден откъм добродетел“. Всеки ден братът казваше с плач тези и много други неща, независимо дали му се беше случило да падне или не.

Една нощ, след като по навик падна в грях, веднага стана и започна правилото. Но бесът, поразен

от упованието и дръзновението му пред Бога, му се яви очи в очи и му казва:

Клетнико, как не те е срам да стоиш пред Бога или изобщо да призоваваш Името Му! Дори имаш наглостта и псалми да пееш!

Братът му отговаря:

Тази килия е като ковачница - веднъж ще удариш е чук, веднъж ще отскочи. Ще остана тук да се боря е теб до смъртта си и последният ден ще ме заvari тук. Така че ти обещавам с клетва и като се уповавам на безграничната Божия доброта, казвам: „Кълна се в Този, Който дойде да призове грешниците към покаяние и да ги спаси, че няма да престана да ходатайствам против теб пред Бога, докато не престанеш да се бориш с мен“. И ще видим кой ще победи - ти или Бог!

Като чу това, бесът му казва:

Май наистина е по-добре да не се боря е теб, защото е търпението си може да получиш венец и заради мен.

Оттогава врагът го остави на мира. А братът придоби сърдечно съкрушение и прекара останалото време, плачейки за греховете си. И макар помисълът често да му казваше, че плачът му е за добро, той отговаряше на помисъла: „Горко на такова добро! На Бог не Му е угодно някой да си погубва душата във всякакъв

вид безчестие, а после да седи и да плаче. Освен това, не е известно дали Господ ще я спаси, или не“.

Имаше един брат в скита при авва Пафнутий. Бореше го блудна похот и той казваше: „Докато не си взема десет жени, няма да наситя страстта си“. А старецът го умоляваше: „Недей така, чедо, това е бе- совска борба“. Но той не го послуша, отиде в Египет и се ожени.

След известно време се случи старецът да отиде в Египет и го срещна. Онзи мъкнеше една кошница, пълна с чирепи. Старецът не го позна, но той рече на стареца:

Аз съм еди-кой си твой ученик.

И като го позна в това безчестие, старецът заплака.

Защо - попита той, - се отказа от честта, която имаше, и стигна до такова безчестие? Нима си взел десетте жени, за които говореше?

Онзи въздъхна тежко и се просълзи:

Отче, успях да взема само една и полагам неимоверен труд, за да я изхраня.

Старецът му казва:

Ела пак при нас.

А ще има ли за мен покаяние, авва? - попита онзи.

Ще има - отвърна старецът.

И той веднага остави всичко и последва стареца. А като се върна в скита, след преминаване на изпитателен срок стана опитен монах.

Един брат попита стареца: „Ако се случи някой по действие на дявола да падне в изкушение, да кажем в блудство, какво ще стане с онези, които се съблазнят от това?“ И старецът разказа следното.

Имало един известен дякон в общежителен ма-

настир в Египет. Един знатен човек от града, когото архонтът преследвал, пристигнал с целия си дом в обителта. И по внушение на дявола дяконът паднал с една жена от онези, които били дошли с гражданина. Когато се разчуло, това било позор за всички. А дяконът отишъл при един старец, свой приятел, и му разказал всичко, което било станало. Старецът имал в килията си малко укритие, за което и дяконът знаел. И поискал от стареца разрешение да влезе там и сякаш да се погребее жив, така че никой, освен самия старец, да не знае това. Старецът му позволил.

Така дяконът се скрил в мрак и започнал искрено покаяние пред Бога. През цялото време оплаквал греха си и се хранел само с хляб и вода, които старецът от време на време заделял за него. След като минало време, веднъж водата в реката

не се вдигнала до обичайното си равнище. Всички извършвали мо- лебствия и горещо молели Бога - и на един светия му било открито, че ако не дойде еди-кой си дякон, който се е скрил при еди-кой си монах, водата в реката няма да се вдигне.

Светият, който получил това откровение, разказал на всички какво му известил Бог. Като чули това, всички се удивили и като отишли при дякона, го извели от мястото, където се криел, и го принудили да се моли. Щом се помолил, водата веднага се вдигнала. А тези, които по-рано се били съблазнили, получили голяма полза от покаянието му и прославили Бога.

Един брат беше нападан от блуден бяс. Веднъж, когато минаваше през някакво египетско село, той видя една красива жена, дъщеря на езически жрец, и се влюби в нея. Отиде при баща ѝ и му каза:

Дай ми я за жена.

А онзи му отговори и рече:

Не мога да ти я дам, докато не попитам моя бог.

И като отиде при езическия си бог, го попита:

Дойде един монах и иска да вземе дъщеря ми. Да му я дам ли?

А бесът отговори:

Попитай го ще се отрече ли от своя Бог, от кръщението и от монашеското си звание?

Служителят на бесовете се върна при брата и го пита:

Отричаш ли се от своя Бог, от кръщението и от монашеското си звание?

Той се отрече и в същия час видя как сякаш гълъб излезе от устата му и отлетя на небето.

Жрецьт отиде при демона и му казва:

Той се съгласи.

Тогава бесът му отговаря:

Не му давай дъщеря си за жена, защото неговият Бог не го е изоставил и все още му помага.

Нечестивият жрец се връща обратно и казва на брата:

Не мога да ти я дам, защото твоят Бог е с теб и

все още ти помага.

Като чу това, братът се съкруши и си рече: „С толкова много блага ме удостои Бог само поради благостта Си! Аз, жалкият и нещастен човек, се отрекох от Него, от кръщението и от монашеското си звание, а Той ми помага и, бидейки отхвърлен, не ме изостави. Затова ще се върна към Него и ще уповавам на безграничната Му благост!“ Щом се осъзна, той се отдалечи в пустинята и като отиде при един старец, му разказа всичко. А старецът му рече:

Остани с мен в пещерата и пости три седмици по два дни, тоест два дни пости - на третия яж, а аз ще моля Бога за теб.

И старецът, скърбейки за брата, започна да се моли на Бога: „Моля Те, Господи, дари ми тази душа и приеми покаянието й“. И Бог го чу. Като мина първата седмица, старецът отиде при брата и го попита:

Видя ли нещо?

Да - отговори той. - Видях гълъб високо в небето над главата си.

Внимавай над себе си - му рече старецът, - и прилежно се моли на Бога.

И с тези думи си отиде.

Щом мина втората седмица, старецът пак отиде при брата и го попита:

Видя ли нещо?

Видях - отговори той, - гълъб до главата си.

И като му заповяда да пости и да се моли, старецът отново го остави. А като мина третата седмица, старецът дойде при него и го попита:

Видя ли още нещо?

Видях - отговори братът, - как гълъбът долетя и застана над главата ми. Протегнах ръка да го уловя, а той влетя в устата ми.

Като чу това, старецът благодари на Бога и рече на брата:

Виждаш, че Бог прие покаянието ти, но занаяпред внимавай над себе си.

А онзи отвърна:

Авва, от днес нататък ще бъда с теб и няма да си тръгна чак до смъртта си.

И оттогава братът беше неотлъчно при стареца.

Един брат попита стареца:

Авва, помисълът ми казва: ако монах, който отдавна е постриган, падне в изкушение, тоест в блудство, той става трудно и с големи усилия, понеже е преминал от преуспяване в падение. А ако такъв, който току-що е дошъл от света, падне в изкушение, той, като новоначалин, не търпи голяма вреда.

Старецът му отговори и рече:

Монах, който е паднал в изкушение, е като срутила се къща. Ако строител поиска да я вдигне и стигне до такова решение, ще намери голяма част от материала - изкопи за основи, камъни, греди - вече готова. И ще може да построи къщата бързо и без големи усилия, понеже всички материали ще му бъдат под ръка. А онзи, който още не е копал, не е полагал основи и не се е запасил с материали, а е започнал наслуки и на късмет, може и изобщо да не я довърши.

Ако помислим, същото е вярно по отношение на опитния в монашеските трудове монах, и на новоначалиния. На монаха, ако е паднал и се е обърнал, много му помага навикът в заниманията, в които се е упражнявал - четене, псалмопение, ръкоделие и другите монашески трудове, извършването на които не му тежи поради укрепения от дългото време навик в този труд. Затова и може да възстанови много бързо срутилия се дом на душата си. А началният, който едва започва да се упражнява и да изучава всичко това, за което говорих, ако падне, ще стане много по-бавно - също като онзи, който едва е започнал да събира материал за строеж.

6. В един град имаше епископ. Той се разболя и нямаше никаква надежда да оздравее. А в града имаше женски манастир. Игуменката, като узна, че епископът е тежко болен, взе със себе си две сестри и отиде да го навести. Когато тя беше у епископа и беседваше с него, една от ученичките и, която стоеше наблизко, докосна крака му, желаейки да узнае, дали е тежко болен. А той, като се възпламени от докосването, помоли игуменката:

- Нямам никого, който да се грижи за мен. Не би ли могла да ми оставиш тази сестра, за да ми служи?

Игуменката не заподозря нищо лошо и остави сестрата да служи на епископа. Но докато монахинята беше болногледачка на епископа, дяволът му даде сили, той падна с монахинята и тя зачена. И когато това, че тя е заченала, стана очевидно за всички, клириците започнаха да я разпитват:

Кажете ни, кой ти направи това?

Но тя не казваше. Тогава епископът казва:

Оставете я. Аз извърших този грях.

И като стана от постелята, отиде в църквата и положи омофора си на престола. След това излезе, взе една тояга и тръгна на път. Запъти се към един манастир, където никой не го познаваше. Но докато той още беше на пътя, Бог откри на аввата на обителта (а той беше прозорливец), че в манастира идва епископ. И като повика вратаря, аввата го предупреди:

Бъди по-внимателен, брате, един епископ идва насам. Посрещни го както се полага.

Вратарят мислеше, че епископът ще пристигне носен на носилка или с някакъв друг разкош. Когато го видя сам и идващ пеша, не се досети за нищо и дори не му отвори, докато не уведоми игумена. Но старецът, щом чу, веднага излезе да го посрещне.

Просим милост, господарю мой, епископе - поздравявай той пристигналия.

Епископът се смая, че го разпознаха дори непознати. Вече се канеше да тръгне към друг манастир, но аввата му рече:

Накъдето и да тръгнеш, ще дойда с теб и ще възвестявам за честта, полагаща се на сана ти.

И епископът, като се разкаж от цялото си сърце, по-късно извърши велики подвизи на добродетел и почина в мир с Господа, като при кончината си яви множество Божии знамения и чудеса.

ГЛАВА 2

За това, че трябва да правим добро сега, а не да отлагаме за в бъдеще, както и за това, че след смъртта няма поправяне

Из патерика

Един брат попита авва Пимен:

Авва, имаше двама души - единият беше монах, а другият - мирянин. Една вечер монахът мислеше да изостави на сутринта монашеството, а мирянинът - да стане монах. Но през същата нощ и двамата умряха и не успяха да осъществят замисленото. За какви да ги считаме?

Старецът отговори:

Монахът е умрял като монах, а мирянинът е умрял като мирянин. Защото в каквото ги е заварила смъртта, в това и са починали.

Един старец каза, че до последния си дъх човек чува глас: „Обърни се днес“.
Един старец каза: „Тоя род търси не днешния

ден, а утрешния“.

Казваха за един старец, че всеки път, когато помислите му казвали: „Защо днес, ще се покаеш утре“, той им отговарял:

- Не, ще се покая днес, а утре нека бъде Божията воля.

Един старец каза: „Неизвършеното зло не е зло; но и неизвършеното добро не е добро“.

От свети Ефрем

Братя мои, времето, е което разполагаме, за да се покаем, е земният ни живот. Затова щастие и успех е постигнал този, който никога не е попадал в мрежите на врага. Но дори някой да е бил уловен в мрежите на врага, ако е успял да скъса примката му и да избяга от страшното робство на дявола, то и такъв човек, както ми се струва, е достоен за завист. Защото макар да е живял по плът, все пак е избягнал борбата с врага на душата ни, както риба избягва от мрежата на рибар. Защото знаем, че рибата, докато е във водата, дори да бъде уловена, но успее да прокъса мрежата и да отиде в дълбоки води, остава невредима. Но ако рибарят я извади заедно с мрежата на сушата, тогава вече нищо не може да и помогне.

Същото става и с нас. А именно, докато живеем в тукашния живот, Бог ни е дал власт и сили сами да разкъсваме пътищата на лукавите замисли на врага и като се освободим в покаяние от бремето на греховете си, да намерим сигурно спасение и да наследим

Царството Небесно. Но ако неумолимата ръка на смъртта ни застигне преди това и душата ни излезе от тялото, а тялото бъде хвърлено в гроба, тогава вече нищо не може да ни помогне - рибата, която рибарят е уловил, извадил е от водата и надеждно е поставил в торба, вече по никакъв начин не може да се спаси.

2. Брате мой, не си казвай: „Днес ще извърша грях, а утре ще се покая“. Защото не можеш да бъдеш уверен за утрешния ден. Грижата за утрешния ден е дял единствено на Бога.

От авва Исаак

Който отстъпва пред греха с надеждата после да се покае, ходи пред Бога в лукавство. Смъртта внезапно ще порази такъв човек и той няма да дочака деня, на който се е надявал.

ГЛАВА 3

За това, как трябва да принасяме покаяние

От авва Марк

Като се отказваш от страдания и безчестие, не си мисли да покажеш покаяние в други добродетели, защото за тщеславието и безчувствеността е присъщо дори добрите помисли да обръщат към грях. Ако, след като си паднал в някой грях, не скърбиш така, както провинението ти заслужава, скоро ще попаднеш в същите мрежи.

От авва Исаак Сирий

Където си загубил благото, там и го търси. Злато ли дължиш на Бога? Той няма да приеме от теб бисери! Ще го кажем по друг начин. Загубил си целомъдрието? Бог няма да приеме от теб милосърдие, докато оставаш в блудство. Защото той иска от теб святост на тялото. Ако по действие на врага си нарушил някоя заповед, за какво са ти бдение, борба със съня или пост? Нищо от това няма да ти помогне в борбата с някаква страст, защото всяка немощ на душата и тялото се лекува с подходящи и съответни средства.

Двама родни братя напуснаха света. Единият от тях се засели на Елеонската планина. И веднъж сърцето му беше обзето от толкова силно покаяние, че той слезе в Светия град. И там, като отиде при префекта на града, му изповяда греховете си и го помоли:

Накажи ме според закона.

Префектът се удиви и след кратък размисъл рече:

Виж какво, човече, щом ти сам доброволно си призна, не се наемам да те съдя преди Бога. Възможно е Той да ти е простил това.

Тогава братът си тръгна от него, сложи си окови на нозете и на шията и се заключи в килията си. И ако се случеше някой да дойде и да го попита: „Авва, кой ти сложи тези тежки окови?“, той отговаряше: „Префектът“.

Ден преди кончината му се яви ангел и оковите в същия миг паднаха от него. На следващия ден килий-никът му дойде и го попита, кой му е свалил оковите.

Този, Който ми опрости греховете - отвърна братът. - Той докосна с пръста Си веригите ми и те на мига паднаха от мен.

И щом каза това, братът почина.

Друг брат живееше в уединение в обителта Монидион и винаги се молеше на Бога така:

Господи, понеже не се боя от Теб, прати ми мълния или някакво наказание - болест или бесно-ватост, та поне по този начин закоравялата ми душа да придобие страх!

Зная - продължаваше той с молбата си, - че много съм съгрешил пред Теб, Владико, и че паденията ми са неизброими. Затова и не дръзвам да прося да ми простиш. Но ако по Твоео милосърдие е възможно, прости ми. А ако е невъзможно, накажи ме тук, но не ме наказвай там. Ако ли пък и това е невъзможно, въздай ми част от наказанието тук, а там отслаби мъченията ми. Само започни да ме наказваш тук, и то не според гнева Си, а според милосърдието Си, о Владико!

Така принасяше покаяние цяла година и със сълзи усърдно се молеше горещо, смирявайки тялото и душата си с пост, бдение и други подвизи. Веднъж, когато седеше на земята и по обичая си се съкрушава-ше, горчиво ридаяйки от силна скръб, го налегна сън и задряма. И ето, Христос застава пред него и ласкаво му рече:

Какво ти е, човече? Защо плачеш?

А той, като узна Кой е пред него, отговори със страх:

Защото паднах, Господи.

Тогава стани! - му казва Явилият се.

Не мога, Владико - отговаря братът, - ако Ти не ми подадеш ръка.

И Господ му протегна ръка и го вдигна. Братът стана и се разрида. Тогава Този, Който се яви, му казва със същия тих и мек глас:

Защо плачеш, човече? От какво си опечален?

Господи - отговаря братът, - как да не плача и да не скърбя, щом след като получих от Теб толкова добрини, толкова много Те разгневих?

Но Той протегна ръката Си, сложи я на главата на брата и му казва:

Не плачи повече. Щом ти така скърбиш заради Мен, на Мен не Ми се налага да скърбя за теб. Защото ако съм дал Кръвта Си, как бих могъл да не ти дам прошка, и не само на теб, но и на всеки, който искрено се кае?

Братът дойде на себе си след видението и почувства, че сърцето му е изпълнено е радост. Така той разбра, че Бог му е сторил милост. И оттогава живееше в дълбоко смирение, въздавайки Му благодарност.

Рече старецът: „Ако паднеш в грях и се отвърнеш от него, като пристъпиш към плач и покаяние, гледай да не преставаш да плачеш и да стенеш към Господа чак до смъртта си. Иначе пак ще се озовеш в същата яма. Защото за душата скръбта по Бога е юзда - възпира я от падане“.

Авва Даниил казваше за авва Арсений, че само веднъж годишно сменял водата, в която накусвал клонките, а когато намалявала, само доливал в нея. А плетял кошници и работел до шестия час, при което от застоялата вода се носело зловоние. Случило се старците да го попитат защо не сменя водата на клонките. И старецът отговорил:

Вместо благовонията и мазилата, на които се наслаждавах в света, заслужих да търпя сега това зловоние.

Нека и ние да побързаме да изцелим така противното с противно. И да се подвизаваме да заличим удоволствията, на които сме се наслаждавали, с равни на тях теготи.

Авва Теодор Фермейски каза: „Човек, който твърдо стои в покаянието, не е вързан със заповед. Защото който се кае искрено, дори ако иска да направи нещо свръх заповедта, нищо не му пречи“.

А наричаше заповед не някоя отделна заповед, а всички заповеди, които Светият Дух е дал на Църквата, заедно с тези, които всеки получава отделно от духовника си.

Двама братя по бесовско изкушение отидоха и си взеха жени. След това си казаха един на друг:

- Какво спечелихме, като изоставихме ангелския чин и се озовахме в тази сквернота? А освен това, заради нея сега ни предстои да отидем във вечен огън и на безкрайни мъчения... Нека се върнем пак в пустинята и да се покаем.

Те се върнаха и като изповядаха всичко, което бяха направили, помолиха отците да им наложат епитимия. Старците наредиха да ги затворят за една година и да дават и на двамата само хляб и вода.

А братята си приличаха един на друг даже по външност. И ето, когато срокът на покаянието изтече, те излязоха и отците ги видяха. Единият беше блед, с мрачен и печален вид, а вторият беше радостен и сияеше. И отците се удивиха, как така те двамата, хранейки се с една и съща храна и бидейки едновременно в затвора, се различаваха толкова силно помежду си. Тогава попитаха онзи, който беше печален:

Към какви помисли се обръщаше, докато беше в килията си?

Постоянно мислех - отговори той, - за злото, което направих, и за наказанието, което ме чака. И от страх костите ми прилепнаха о плътта ми (Пс.

Попитаха и другия за какво беше мислил в килията си. И той отговори:

Благодарях на Бога, че не ме остави да умра в греха, а ме извади от мирската сквернота и от ада и ме доведе до този ангелски живот. И, като си спомнях за Бога, се радвах.

Тогава старците казаха, че покаянието на двамата е равно пред Бога.

ГЛАВА 4

За това, че немощните трябва постепенно да възхождат към дела на покаяние

Из патерика

Один брат падна в изкушение, тоест в грях, и от скръб изостави монашеското правило. Той желаше да постави начало, но скръбта му пречеше. „Нима ще успея - си казваше той, - отново да достигна до онова, което бях по-рано?“ И от малодушие не можеше да започне монашеското занимание. Отиде при един старец и му разказа какво се беше случило. А старецът, след като го изслуша, му разказа следното.

Един човек имал нива и поради нехайството му тя изсъхнала и обрасла с тръни и бурени. Но след това той решил да я обработи и казва на сина си:

Иди разчисти нивата.

И синът отишъл да я разчисти. Но щом видял множеството тръни, паднал духом и си рекъл:

Кога ще успея да оплея и да разчистя всичко

това?

Легнал на земята и заспал. А когато се събудил и погледнал тръните, пак го домързяло и останал да лежи на земята. Така ту заспивайки, ту обръщайки се от едната си страна на другата, като врата на куките си, по словото на Писанието (Притч. 26:14-16), пропилял в леност немалко дни.

Но ето че баща му дошъл да види какво е свършил. Видял, че синът не е направил нищо и му рекъл:

Защо досега не си свършил нищо?

А онзи му отговаря:

Татко, щом се заловя за работа и видя множеството бурени и тръни, изпадам в униние и от огорчение лягам и заспивам. Затова и не свърших нищо.

Тогава бащата му казва:

Дете мое, очистивай всеки ден по парче земя, голямо колкото постелката ти. Така и работата ще върви напред, и ти няма да униваш.

Синът го послушал и започнал да прави така. Нивата скоро била очистена.

Така и ти, брате - завършил старецът, - се труди по малко и не бъди малодушен. А Бог по благодатта Си отново ще те върне в предишното устроение.

Братът послушал и се въоръжил е търпение. Започнал да прави така, както го научил старецът - и по Божиата благодат намерил покой.

ГЛАВА 5

За това, че е нужно винаги да помним смъртта и бъдещия съд, понеже онези, които не се замислят и не мислят често за това, лесно стават плячка на страстите

Из житието на св. Антоний

Свети Антоний каза на учениците си: „За да не падаме духом и за да не изоставяме подвига, е добре винаги да държим в ума изречението на апостола: Всеки ден умирам (1 Кор. 15:31). Ако всеки ден живеем, сякаш умираме, няма да грешим“.

Казаното означава следното: всеки ден, като се събуждаме от сън, даже да не считаме това за събуждане. Защото за живота ни от часа на раждането е присъща неопределеност и Промисълът отмерва всеки ден от живота ни.

Ако се отнасяме така към това, няма нито да грешим, нито да изпитваме пожелание към каквото и да било, нито да се гневим, нито да събираме съкровища на земята - всеки ден, очаквайки смъртта, ще пазим нестяжание и ще прощаваме всичко на всички. И няма да ни се прииска да си доставим наслада с похот към жена или с някакво друго скверно удоволствие; ще се отвърнем от него като от временно, със страх предвкушайки съдния ден. Защото силният страх и очакването на предстоящите мъчения лишават насладата от безметежност, и ако душата е стъпила погрешно, я поправят.

2. Из житието на свети Йоан Милостиви

А какво стори великият Йоан, патриарх на Александрийската Църква, за да запечата спомена за смъртта по-дълбоко в ума си и винаги, каквото и да прави, да мисли за смъртта и да я има пред очите си? Заповяда да му изкопаят гроб, но да не го довършват. И след това тези, на които беше възложено това дело, когато имаше някакъв тържествен празник, заставаха пред всички и с висок глас казваха: „Владику, гробът ти още не е довършен. Нареди да го довършат. Защото е неизвестен часът, в който смъртта ще дойде внезапно като крадец“.

Из патерика

Авва Агатон каза: „Монахът трябва всеки час да вижда пред себе си Божието съдилище“.

В околностите на Йордан имаше един пустинник, който се подвизаваше дълги години. Бог го закриляше; не му се налагаше да изпитва изкушения от врага и почти нямаше бран. Затова пред всички, които се обръщаха към него за помощ, се отнасяше с пренебрежение към сатаната и го унижаваше, като казваше, че сам по себе си сатаната е нищо и че е безсилен срещу тези, които се подвизават, освен ако не намери подобни на себе си негодници, вечно робувачи на греха, на които да досажда. Говореше така, понеже не усещаше небесната благодат, която не позволяваше на сатаната да го изкушава.

И когато, по Божия воля, кончината му наближи, дяволът му се яви очи в очи и му казва:

С какво съм се провинил пред теб, авва? Има ли случай поне веднъж да съм те безпокоил?

А пустинникът, като го заплю, му отговори със същите думи, с които винаги му отговаряше:

Махни се от мене, сатана! (Лук. 4:8). Нямаш сила срещу Христовите раби.

Разбира се, разбира се - каза онзи. - Само че имаш да живееш още четирийсет години. Мислиш ли, че за толкова години няма да успея да те препъна поне веднъж?

И с тези думи изчезна.

А монаха в същия час започнаха да го нападат помисли. И си казва:

Толкова много години се измъчвам тук, в пустинята, а на Бог Му е угодно да ея още четирийсет години! Я по-добре да ида в света и да видя онези, които не са като мен. Ще поживея с тях някоя и друга

година, а после пак ще се върна към подвига си.

Както му се стори разумно, така и постъпи - излезе от килията си и тръгна по пътя. Но не беше успял да стигне далече, когато човеколюбивият Бог се смили над него. И понеже не желаше трудът му да отиде напразно, му изпрати ангел на помощ. Ангелът го пресрещна и му рече:

Къде отиваш, авва?

В града - отговори той.

Тогава ангелът му казва:

Върни се в килията си и занаят нямай работа със сатаната. Но помни, че той се подигра с теб.

И подвижникът се върна в килията си. А след три дни почина.

Старецът рече: „По време на работа всеки път, когато изпускам вретеното, преди да го вдигна, си представям смъртта пред очите си“. Пак той рече: „Човек, който всеки час има пред себе си смъртта, побеждава унинието“.

Старецът каза следното:

„При всяко дело, с което се каниш да се заемеш, винаги казвай:

Ако сега Бог ме посети, какво ще стане?

И виж какво ще ти отговори помисълът. Ако те осъжда, незабавно прекрати, даже се откажи от делото, с което си зает, и се захвани с друго, ако не се боиш да бъдеш застигнат в него. Защото подвизаващият се трябва да бъде готов по всяко време да тръгне на път. И седиш ли над ръкоделие, вървиш ли по пътя или ядеш, винаги си казвай:

Ако сега Бог ни призове при Себе Си, какво ще стане?

И слушай какво ще отговори съвестта ти, и побързай да направиш каквото ти казва.

И ако искаш да узнаеш има ли милост към теб, попитай съвестта си и непрестанно прави така, докато сърцето ти не се увери в това и съвестта не ти каже: „Вярваме в Божиите щерости и Той непременно ще ни помилва“. Но обърни внимание, дали сърцето ти не казва това с известно колебание. И ако то усеща и най-малка неувереност, значи си далече от милостта“.

5. Преди смъртта на авва Арсений, когато дойде времето на кончината му, братята видяха, че той плаче, и му казват:

Отче, и ти ли се боиш?

А той отговори:

Наистина, откакто станах монах, този страх никога не ме е напускал.

И с тези думи почина.

От свети Ефрем

Брате, винаги очаквай смъртта си. Готви се за този път, понеже страшната заповед ще дойде в час, в който не очакваш, и горко на онзи, който бъде заварен неготов. Ако си млад, врагът често ще ти внушава:

Още си млад, опитай достъпните за теб удоволствия, а на старини ще се покаеш. Нали виждаш колко много хора вкусват от земните наслади, а после се покаяват и се добират и до небесните блага! И защо в толкова млада възраст да изтощаваш тялото си? За да се разболееш от някоя болест ли?

Но ти отблъсквай врага със следните думи:

- О, гонителю и ненавистнико на човеците! Не смей да ме съветваш подобни неща! Ако смъртта ме застигне на младини, как ще се оправдая пред Христовия олтар? Та нали виждам колко много младежи умират, а старци достигат до дълголетие, понеже на човеците не им е дадено да знаят кога ще умрат.

И ако ме вземат преждевременно, нима ще мога да кажа на Съдията: „Още съм млад. Пусни ме да се покая“? А освен това, виждам как Господ прославя тези, които са Му служили от младини до старини. Защото Той каза на пророк Иеремия: спомням си дружбата на твоята младост, твоята любов, когато ти беше невеста, когато тръгна след Мене в пустиня, в незасята земя (Иер. 2:2). А как един друг пророк, бидейки и сам млад, изобличи одного, който от младини до старини беше вървял подир измамни помисли? Остарелий в зли дни! сега се показаха твоите грехове, които си правил по-преди (Дан. 13:52). Затова и Светият Дух посещава тези, които от младини са поели игото върху си. Тъй че ме остави, извършителю на беззаконие и съветнико на коварство. Господ Бог със силата и благодатта Си да осуети козните ти и да ме избави от нападенията ти.

Затова, възлюбени, винаги дръж в мислите си твоя ден. Когато - о горко! - ще лежиш на рогозката си при последния си дъх, какъв страх и трепет ще обземат душата, особено ако съвестта я изобличава за нещо! И ако през живота си е вършила нещо добро - претърпяла е скръб или хула за Господа и е вършила угодното в очите Му, тя се възнася с голяма радост на небесата и свети ангели я водят. Защото както работникът, уморил се да работи цял ден, чака дванадесетия час, та след тежкия труд да получи заплата и да отдъхне, така и душите на праведниците очакват този ден.

А душите на грешниците в оня час биват обземани от страх и трепет. Осъденият на смърт, когото стражата е хванала и го води към съда, се бори и се мъчи да се изскубне - и постоянно си представя мъченията, на които ще го подложат. Така в оня час и душите на неправедните виждат пред себе си в дълбок трепет безконечните мъки на вечния огън и другите наказания, които нямат нито край, нито предел. И дори грешникът да каже на онези, които го карат да върви побързо: „Позволете ми малко да се покая“, никой няма да го чуе или по-скоро ще кажат:

- Когато имаше време, не се каеше, а сега ли обещава да принесеш покаяние? Когато арената беше отворена за всички, ти не тичаше, а сега, когато всички врати са затворени и времето за състезания приключи, искаш да тичаш? Нима не си чувал словата на Господа: Бъдете будни, защото не знаете ни деня, ни часа (Мат. 25:13)?

Тъй че, любезни брате, като знаеш това и всичко останало, подвизавай се, докато имаш време. И пази светилника на душата си горящ във вършенето на

добродетели, та когато дойде Младоженецът, да те завари готов, и да влезеш след Него в небесния брачен чертог заедно другите девствени души - на тези, които са изживели живота си достойно за Него.